Vesistö–
paneeli

Maa- ja metsätalousvaliokunnan kuuleminen 29.9.2026

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta
HE 84/2026 vp

Vesivoimaloiden vesiluvat ovat hyvin vanhoja eikä niitä voi nykyisen vesilain mukaan jälkikäteen muuttaa. Noin puolella maamme vesivoimaloista ei ole lainkaan kalatalousvelvoitetta. Velvoitteilla kompensoidaan tai minimoidaan haittoja, joita voimalan toiminta aiheuttaa kalastolle ja kalastukselle. Tämä tarkoittaa esimerkiksi kalateiden rakentamista.

Niin sanotut nollavelvoitevoimalat ovat pääsääntöisesti hyvin pieniä ja niiden merkitys sähkön tuotannossa ja säätökyvyssä on marginaalinen. Voimaloiden padot estävät lukuisten uhanalaisten vaelluskalakantojen elvyttämisen. Tilanne on nurinkurinen, kun sitä verrataan teollisuuden ja yhdyskuntien jätevesipäästöihin, jotka luvitusten kautta ovat dramaattisesti vähentyneet 1970-luvulta lähtien.

Vuonna 2017 ympäristö- ja vapaa-ajankalastusjärjestöt esittivät, että vailla kalatalousvelvoitetta oleville voimaloille tulee voida vesilain muutoksella jälkikäteen asettaa velvoite kalatien rakentamiseksi. Aloitteen mukaan edunmenetysten tulee jäädä luvan haltijan vahingoksi, mikäli lupaan kuuluvasta hankkeesta aiheutuu vahinkoa uhanalaiselle kalakannalle.Tämän jälkeen aloitteen pohjalta on tehty Oikeusministeriössä muutosesityksiä jo kahden hallituksen aikana. Orpon hallituksessa vesilain muutoksen tavoitteena on tukea vaelluskalakantojen elvyttämistä ja parantaa luonnon monimuotoisuutta vailla velvoitetta olevien voimaloiden kohdalla. Nyt valmistunut esitys on kuitenkin vesivoimayhtöiden lobbauksen vuoksi torso.

Hallituksen esityksen suurin heikkous on se, ettei jatkossakaan kalatien rakentamista voida määrätä pienten voimaloiden kalatalousvelvoitteisiin, jos kustannus on niille taloudellisesti kohtuuton. Velvoitteeksi voitaisiin pienissä voimaloissa määrätä helposti vain kalatalousmaksu tai kalanistutus, mutta näillä toimilla ei mahdollisteta uhanalaisten vaelluskalojen, kuten lohen ja taimenen, lisääntymistä. Aiemmin esillä olleesta vesivoimalaitoksen lunastusmahdollisuudesta on lisäksi luovuttu

Esityksellä ei saada voimalapatoihin kalan kulun mahdollistavia rakenteita, eikä voimaloita voida liioin purkaa. Esitys ei täytä Suomea velvoittavaa EU:n vesipuitedirektiivin vaatimuksia, eikä ota huomioon komission Suomea vastaan käynnistämää rikkomusmenettelyä direktiivin rikkomisesta tai ennallistamisasetusta. Vesilain muutosta pidetään niin ikään tärkeänä toimena päivitettävässä kansallisessa kalatiestrategiassa. Pienimmät ja sähköntuotannoltaan merkityksettömät voimalaitospadot katkaisisivat siis edelleen kalojen vaellusyhteydet. Näihin patoihin kalatien rakentaminen ei olisi edes järkevää, sillä vesimäärät eivät riitä voimalaitoksen pyörittämiseen ja toimivaan ohitusuomaan. Pienimmät padot tulisikin purkaa ja ennallistaa alueen koskiympäristöt.

Vesistöpaneeli katsoo, että eduskunnan pitää hylätä esitys tai muuttaa sitä. Aiheuttajan täytyy maksaa aiheutettu vahinko. Mikäli vesivoimalaitos aiheuttaa vahinkoa uhanalaiselle vaelluskalakannalle, kalatien rakentaminen ja ympäristövirtaaman luovuttaminen kuuluvat luvan haltijan ei veronmaksajien maksettavaksi. Jos kustannukset nousevat liian suuriksi, tulee valtion voida lunastaa voimala ja purkaa pato, mikä on ylivoimaisesti tehokkain toimenpide vaelluskalakantojen elvyttämiseksi.

Helsinki 28.9.2026

Markku Marttinen
varapuheenjohtaja
Suomen vesistöpaneeli